

ФРАЗОВІ ДІЄСЛОВА В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ АСПЕКТУАЛЬНИХ ЗНАЧЕНЬ ІТЕРАТИВНОСТІ ТА ПРОГРЕСИВНОСТІ В БРИТАНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ КОРПУСІ ТЕКСТІВ (VNC)

У статті розглянуто різновиди постпозитивних приставок і фразових дієслів, які виражають аспектуальні значення ітеративності та прогресивності. Переглянуто варіативність цих фразових дієслів у різних жанрах і регістрах писемного та усного мовлення. Аналіз таких фразових дієслів включає також частотність їх використання серед різної вікової аудиторії (дітей, підлітків, дорослих). Проведено спостереження щодо використання їх в різних часових формах та зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: *аспектуальне значення, ергономічні характеристики, ітеративність, постпозитивна приставка, прогресивність, фразові дієслова.*

The article deals with the varieties of postpositives and phrasal verbs that express the iterative and progressive aspectual meanings. The variation of the phrasal verbs in different genres and registers of written and transcribed speech is observed. The analysis of such phrasal verbs also includes the frequency of their usage by different categories of speakers (children, teenagers, adults). It is discovered the usage of these phrasal verbs in different tense forms and the relevant conclusions are suggested.

Key words: *aspectual meaning, ergonomic characteristics, iterativeness, postpositives, progressiveness, phrasal verbs.*

В статье рассмотрены разновидности постпозитивных приставок и фразовых глаголов, которые выражают аспектуальное значение итеративности и прогрессивности. Просмотрена вариативность этих фразовых глаголов в разных жанрах и регистрах устной и письменной речи. Анализ таких фразовых глаголов включает также частотность их использования разной возрастной аудиторией (дети, подростки, взрослые). Проведено исследование по поводу их использования в разных временных формах и сделаны соответственные выводы.

Ключевые слова: *аспектуальное значение, эргономичные характеристики, итеративность, постпозитивная приставка, прогрессивность, фразовые глаголы.*

Упродовж останніх років було проведено чимало досліджень в рамках вивчення аспектуальності (С. А. Пуханов, Е. А. Кокарева, О. А. Мачина, Н.А.Куксова, С. П. Тлунова [11; 7; 9; 8; 13] та інші), але трактування граматичної категорії аспекту як такої, що вказує на час чи стан подій, що якраз триває (в процесі) чи, іншими словами, позначає часовий перебіг дії чи стану, залишається незмінним [18; 20; 16; 19; 3, с.81-82]. С. О. Пуханов зазначив, що форми категорії виду володіють більшим експресивно-стилістичним потенціалом, ніж форми категорії часу, і можуть забезпечити кращий перлокутивний ефект [11, с.56].

О. А. Мачина в своїй праці зазначає, що аспектуальність є одним із основних концептів людської свідомості, яка пов'язана зі способом представлення внутрішнього темпорального механізму ситуації. В основі цього концепту – уявлення про тривалість, кратність, фазовість, обмеженість у часі явищ навколишньої дійсності [9, с.7]. Аспектуальна значущість часових виражень визначається їх здатністю створювати просторово-часовий фон для опису подій [9, с.10]. Розглядаючи різноманітні засоби вираження аспектуальності, особливо ті, що мають справу з ітеративністю, можна згадати також про таке явище, як аугментативність [6] та градуальність [10]. Мовленнєвими механізмами реалізації смислу градуальності є лексичне значення, в якому виділяється сема [degree] [10, с.9].

Лексико-стилістичний набір фразових дієслів в англійській мові є дуже широким. Їхній динамічний характер і можливість прикріплення різного роду атрибутів до смислового елементу робить їх особливо прийнятними для використання порівняно із відповідними простими дієсловами. Маючи високий експресивний характер, такі “метафори” зробили вагомий внесок у розвиток емоційного та ефектного засобу вираження значення в сучасній англійській мові [12, с.135].

За професором Ю. О. Жлуктенком, другий компонент, який позначається у лінгвістиці різними термінами, а саме, прислівники, постпозитиви, постпозитивні прийменники тощо, не виражає ознаки дії, яка б означала щось відокремлене від тієї дії, що міститься в першому компоненті дієслова. Дієслова з постпозитивами (прислівниками) зливаються в одне семантичне ціле й виражають єдине поняття. Тому при вилученні другого компонента, зазвичай, змінюється значення дієслова [4, с.105]. Про це писав також С.О. Гурський, досліджуючи дієслівні сполучення з прийменниками, або, як їх називають, фразові дієслова та значення, які вони виражають [15].

Будучи лексичними морфемами, постпозитиви у поєднанні з дієсловами на основі власних значень розвинули ряд функціональних значень. Кожен такий доданий компонент, з'єднуючись із рядом дієслів, повідомляє їм всім одне і те ж видозмінене значення. Разом із визначеною кількістю часткових функціональних значень, які містяться в кожному постпозитиві, в них міститься функціональне значення, загальне для всіх чи для більшості з них. До таких загальних функціональних значень відносяться: вираження спрямованості руху в просторі; початок, виникнення дії; закінчення, завершення; підсилення, інтенсифікація; вираження подолання межі [5,с.13].

Актуальність нашого дослідження зумовлено вивченням реального використання різноманітних засобів вираження аспектуальних значень, зокрема фразових дієслів, в автентичному мовленні, дослідження їх варіативності в різних жанрах і регістрах, частотності їх використання та розгляд їх з точки зору ергономічності.

Метою статті є дослідження наявності фразових дієслів, що виражають аспектуальне значення ітеративності та прогресивності, а також аналіз їхнього використання у всіх жанрах усного і писемного мовлення комунікантами різного віку і статі. **Об'єктом** статті є дослідження фразових дієслів з аспектуальним значенням ітеративності та прогресивності, **предметом** – фразові дієслова, що виражають необхідні аспектуальні значення. **Матеріалом дослідження** є словники фразових дієслів і Британський національний корпус текстів.

Спираючись на ідеї вищезгаданих науковців-філологів, ми, шляхом суцільної вибірки, намагались обрати і виокремити зі словників фразових дієслів [14; 17] ті фразові дієслова, які виражають аспектуальні значення ітеративності та прогресивності, і, відповідно, розподілили їх на дві групи:

1. Фразові дієслова, які виражають аспектуальне значення ітеративності: *bang away* (4) – to hit something noisily again and again; *bob up and down* (5) – to move up and down continuously; *drum into* (5) – to tell someone something again and again until they know it very well; *think over* (38) – to think about something again and again; *pore over* (11) – to read, or study something very carefully again and again for a long time; *pump away* (3) – to work hard at something by moving continuously in and out or up and down; *rake over* (10) – if you rake over something unpleasant that happened in the past, you talk about or think about it again and again. Наприклад: *But he was made of stern stuff Seizing his hammer he begin to bang away with undiminished enthusiasm and by the time the beasts returned the crush was rebuilt... His wish was not to rake over the past of men who had lived peacefully in this country since they came to Britain as refugees after the war, he said. Take a timetable with you and pore over it. My mother soon began to drum into me the notion that I was different because of my eyesight, and therefore that I should not expect too much out of life. He would pump away until he was exhausted, as though by sheer force he could inject her with fertile seed.*

2. Фразові дієслова, які виражають аспектуальне значення прогресивності: *bang on* (93) – to talk continuously about something in a boring way; *bash on* (13) – to continue travelling or doing something even when it is difficult and you are not enjoying it; *blast away* (13), *blaze away* (2) – to keep firing a gun continuously; *boss about* (6) – to keep telling you what to do in a way that you find annoying because they do not have the right to do this; *crack on* (40) – to continue working hard at something in order to try and finish it; *drive on* (117) – to continue going forward in a vehicle, without stopping or after stopping for a short time; *gabble on* (1)/*away* (1), *rattle on* (7), *jabber away* (1) – to talk quickly for a long time in a way that is boring or difficult to understand; *ramble on* (14), *witter on* (3) – to talk about something for too long in a boring way; *grind on* (8), *drag on* (85) – to continue to do something for a long time in a slow and boring way; *hammer away* (4) – to hit something continuously, especially making a loud noise; *hang on* (1374 – переважає усне мовлення) – to continue what you have been doing until now – used especially to say that is difficult to do this; *go on* (7545), *keep on* (551), *harp on* (15), *carry*

on (2022), *chug along* (2) – to continue doing something without stopping or changing; *read on* (207) – to continue reading something; to *hold on* (1142) – to succeed in continuing to exist or do something, even though the situation is very difficult; *hold onto* (53) – to continue to have a hope or belief, even though it is difficult or you feel less sure about it; *hurry on* (27) – to continue walking or going somewhere more quickly than before; *jog along* (4) – to continue steadily in the same way as usual, without anything exciting or unusual happening; *last out* (37) – to continue living or continue working properly – use this especially about someone who is very ill, or something that is very old or in bad condition; *linger on* (48) – to continue to exist, especially for longer than was expected; *plod along* (7)/*on* (5), *plough on* (14) – to continue walking or working in a slow but determined way, especially when it is difficult or not very interesting; *plug away* (1), *toil away* (1), *work away* (26), *slog away* (3), *beaver away* (5) – to keep working hard in order to try to do something, even though it takes a long time; *press on* (216)/*ahead* (100)/*forward* (22), *push ahead* (28)/*on* (68) – to continue doing something in a determined way, especially even though it is difficult or you face opposition; *push forward* (36) – to continue doing something in a determined way; *rumble on* (7) – if a difficult or unpleasant situation rumbles on, it continues for a long time; *soldier on* (55) – to continue doing something, even though it is difficult or unpleasant and needs a lot of effort; *stay on* (690) – to continue working for longer than expected or planned; to continue to study at school or university instead of leaving to get a job. Наприклад: *Life is full of concerns, but you work through them.* 'The war was all but over, although bitter fighting was to rumble on in the islands for many decades. Across the oceans, Sotheby's continues to plug away at the Japanese market with its Print sale in Tokyo, now bolstered by a few nihonga (Japanese-style) paintings. You either opt out or plod on and make the most of it. He would linger on those delivery trips and stay for dinner or tea or come back via the Talbot, the pub across the road, although he was under age. The following day, when Modigliani was due to begin painting his portrait, the writer Michel Georges-Michel paid a visit and was just about to leave when Bakst persuaded him to stay on. So let's get on with it.

Фразових дієслів, які є засобами вираження ітеративного аспектуального значення, порівняно з іншими фразовими дієсловами, що виражають інші аспектуальні значення (а саме інхоативність, прогресивність, завершеність), є дуже мало і вони не характеризуються частотністю. Наприклад, ми детальніше розглянули такі фразові дієслова як *think over* (38), *pore over* (11), *rake over* (10), які вживаються зовсім нечасто, практично лише у кількох прикладах як показують дані BNC: "You've had time to think over what your aunt and me have said. As the legal experts pore over the intricacies of recording unmet need, care managers are getting down to work. We have simply asked it to agree not to rake over the events of the past and to join us in making it clear these events are behind us.'

Слід зазначити, що такі фразові дієслова, які виражають аспектуальне значення ітеративності, не вживаються в усному мовленні (серед усіх

вищезгаданих фразових дієслів і їх використання в усному мовленні виокремлено лише наступний приклад з фразовим дієсловом *pore over*, який використовується в усному мовленні в сфері інституційного спілкування (*Environmental Health Officers' conference: lecture*): *Firstly because editors and journalists and so forth get an awful lot of them, and don't have time to pore over them, and secondly because they pick them up, they sort of come in, they look at it and say, 'I can't see how I can use this.'* Що стосується жанрової варіативності перелічених фразових дієслів в писемному мовленні, то вони чітко переважають в художній літературі. Фразові дієслова, що є засобами вираження ітеративного аспектуального значення, вживають лише дорослі (здебільшого особи жіночої статі).

Ми детальніше розглянули також типові фразові дієслова, що є засобами вираження прогресивного аспектуального значення, знову ж таки, беручи до уваги їх частотність, а саме *go on* (7545), *carry on* (2022), *hold on* (1142), *hang on* (1374), *drive on* (117), *stay on* (690), *read on* (207). Наприклад: *Still alive, and ready to go on until August 1977. 'If you carry on like that, Andrew, I'll have to tell your father.'* Please *read on*. *'Hang on a minute, who's this?'* And my employers have twice asked me to *stay on*. *'He wanted me to drive on and I was in no position to argue.* Усі ці фразові дієслова вживаються і в писемному, і в усному мовленні, найчастіше в часовій формі *Present Simple*, і дещо менше – в *Past Simple* (за винятком фразового дієслова *hold on*, яке в писемному мовленні більше вживається у часовій формі *Past Simple*). Слід зазначити, що фразове дієслово *hang on* є явним атрибутом усного мовлення, адже використання його саме в усному мовленні домінує. Якщо брати до уваги той факт, що подані в корпусі дані усного мовлення становлять 10%, а дані писемного мовлення – 90%, то можна вважати фразові дієслова *go on* (і дієслівну форму *went on*), *carry on* (і дієслівну форму *carried on*), *hold on* такими, що, попри писемне мовлення, неабияк часто вживаються саме в усному мовленні. Використання фразового дієслова *read on* (три форми якого співпадають) також найчастіше вживається в часовій формі *Present Simple* (60%), менше в *Past Simple* (30%), а також рідко в *Present Perfect* (2%), *Past Perfect* (3%), *Future Simple* (2%).

Практично всі фразові дієслова, що виражають прогресивне аспектуальне значення, є чи не найбільш популярними в художній літературі. В неакадемічній прозі і бібліографії часто вживаються фразові дієслова *carry on* (і дієслівна форма *carried on*), *go on* (і дієслівна форма *went on*), *read on*, а також дієслівна форма *Past Simple* фразового дієслова *hold on* (а саме *held on*), яка частіше використовується в газетах і інших опублікованих матеріалах, а менше в художній літературі. Розподіл використання таких фразових дієслів із прогресивним аспектуальним значенням в усному мовленні вказує на особливу популярність їх у повсякденному спілкуванні, а також в сфері вільного часу. А такі фразові дієслова як *go on* (і дієслівна форма *went on*), *carry on* (і дієслівна форма *carried on*), *hang on*, *hold on* часто вживаються також в сферах освіти,

бізнесу та інституційного спілкування, і використовують їх не лише дорослі (вікова група яких, звичайно, має перевагу у частотності використання), а й підлітки та діти (особливо типовими для них є фразові дієслова *hang on*, *hold on*).

Дані про використання фразових дієслів у сучасній англійській мові, як ми вже раніше зазначали у наших статтях, засвідчують те, що все ж таки їх використання домінує у простих часових формах – *Present Simple* і *Past Simple*. Внаслідок закону економії мовних зусиль, завдяки власним ергономічним характеристикам, поширеним тенденціям мовного спрощення (*linguistic simplicity*), ці часові форми шляхом граматичної транспозиції витісняють інші. Зауважимо, найменш поширеними, що не відносяться до типових і ергономічних засобів вираження аспектуальних значень, є фразові дієслова, які виражають аспектуальне значення ітеративності, адже таких фразових дієслів є небагато і вживаються вони нечасто, на відміну від інших фразових дієслів, які здатні виражати такі аспектуальні значення як інхоативність, завершеність [1; 2] чи прогресивність.

Література

1. Ванівська О.І. Фразові дієслова в англійській мові як засіб вираження аспектуального значення завершеності в Британському національному корпусі (BNC) // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. – К.: Логос, 2010. – С. 46-51.
2. Ванівська О.І. Фразові дієслова в англійській мові як засіб вираження аспектуального значення інхоативності в Британському національному корпусі (BNC) // *Studia Germanica et Romanica: Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання.* – Донецьк: ДонНУ, 2010. – Т.7. – № 3 (21). – С.5-12.
3. Грамматика английского языка. Ч. I. Морфология. Ч. II. Синтаксис / В.Л.Каушанская, Р.Л.Ковнер, О.Н.Кожевникова, Е.В.Прокофьева, З.М.Райнес, С.Е.Сквирская, Ф.Я.Цырлина. – К. : Фирма “ИНКОС”, 2009. – 319с.
4. Жлуктенко Ю.А. О так называемых сложных глаголах типа *stand up* в современном английском языке // *Вопросы языкознания.* – 1954. – №5. – С.105 - 113.
5. Жлуктенко Ю.О. Постпозитивные глагольные приставки в современном английском языке: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Філологія” / Ю.О. Жлуктенко. – К., 1953. – 17с.
6. Івашків-Когут С. В. Функціонально-семантичний простір аугментативності в сучасній англійській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 “Германські мови” / Світлана Василівна Івашків-Когут. – Львів, 2010. – 20 с.
7. Кокарева Е. А. Аспектуальность и способы ее выражения в именных связочных предложениях : автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / Е. А. Кокарева. – М., 2003. – 28 с.
8. Куксова Н.А. Глагол как средство функциональной категоризации пространства в современном английском языке : автореф. дис. на соиск. науч. степени канд.філол.наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Н. А. Куксова. – Тамбов, 2006. – 21 с.

9. Мачина О.А. Функционально-семантические и дискурсивно-прагматические особенности средств выражения аспектуальности в американском варианте современного английского языка XIX- начала ХХІ в.в. : автореф. дис.. на соиск. науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / О. А. Мачина. – М., 2004.– 25 с.
10. Назарова И.В. Наречия как средства репрезентации категории градуальности в современном английском языке : автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / И.В. Назарова. – Тамбов, 2009. – 18 с.
11. Пуханов С.А. Видо-временные формы английского глагола и их экспрессивно-стилистический потенциал : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Пуханов Сергей Александрович . – Тула, 2002. – 232 с.
12. Раєвська Н.М. Теоретична грамати́ка сучасної англійської мови /Н.М. Раєвська . – К. : Вища школа. – 1976. – 304 с.
13. Тлунова С.П. Выражение начинательного способа глагольного действия в русском и английском языках / С.П.Тлунова // Глагол в языке и речи. – Кемерово: Кемеров. гос. ун-т, 1986. – С.82-87.
14. Courtney R. Longman Dictionary of Phrasal Verbs: The learner’s guide to two-word verbs / Rosemary Courtney. – London: Longman Group Limited. – 1983. – 734p.
15. Goursky S.E. The Idiomatic Heart of English Language / S. E. Goursky. – Lvov: United Publishing House “Vishcha Shkola”: Lvov University Publishing House, 1975. – 183p.
16. Grammatical categories and relations // Introduction to English linguistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://introling.ynada.com/session-8-grammatical-categories-and-relations>, 2008.
17. Longman Phrasal Verbs Dictionary : over 5000 phrasal verbs. – London : Pearson Education Limited, 2000. – 608 p.
18. Nordquist R. Aspect [електронний ресурс] / Richard Nordquist. – Режим доступу: <http://grammar.about.com/od/ab/g/aspectterm.htm>, 2006.
19. Verb: the category of Aspect [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://referatcentral.org.ua/foreign_language_load.php?id=535&startext=3
20. Wikipedia. Grammatical aspect [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Grammatical_aspect, 2008.